

## VÁLASZTÁSOK VAJDASÁGBAN

### Adalékok a magyarság újabb megpróbáltatásaihoz

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöksége több ülésén is értékelte a május 31-i helyhatósági, tartományi és szövetségi választások eredményeit, illetve a választások eredményeként előállt helyzetet, az új községi végrehajtó-testületek alakulása körüli zajos eseményeket. A hosszas és kimerítő viták során viszonylag kevés szó esett magukról a választásokról: a választási előkészületek hiányosságairól, a rossz központi szervezésről, egyes körzeti szervezetek mulasztásairól stb. Annál nagyobb érdeklődés nyilvánult meg az új helyi hatalom kialakulásával kapcsolatosan fölmerülő elvi kérdések és gyakorlati problémák iránt.

A május végi választások eredményeinek ismeretében igazolást nyert előrelátásunk, hogy az ellenzék bojkottja nem fog sikerrel járni, Szerbia polgárai elegendő számban fognak az urnák elé járulni ahhoz, hogy a Szocialista Párt sikeresnek nyilvánítsa a választásokat, és meghosszabbítsa mandátumát. Megbizonyosodtunk korábbi aggályaink helytállóságáról is, hogy amennyiben a VMDK nem állít jelölteket, ezáltal a magyar többségű területen is a szerb szélsőségesek kezére játszunk mindent. Színtiszta magyar községekben színtiszta szerb vezetés lesz. A kanizsai eset meggyőzően igazolta ezt.

A választások eredményeként kitűnt az is, hogy a "szabadságszerető szerb nép" vajmi kevés megértést tanúsít mások hasonló törekvései iránt. A választásokat követően folytatódott a fenyegetés és az erőszak politikája. Sőt, azokban a községekben, amelyekben a VMDK győzelmet aratott, olyan heves kampány indult az újonnan megválasztott képviselők ellen, hogy több helyen kérdésessé vált, egyáltalán képes lesz-e a VMDK gyakorolni a választásokon megszerzett hatalmát. A képviselő-testületek alakuló közgyűlései a kisebbségbe szorult szocialisták és csetnikek arrogáns viselkedése miatt rendre botrányba fulladtak. Még kevésbé rózsás a helyzet ott, ahol a szocialistáknak, a VMDK-val szembeni koalícióval, sikerült megőrizniük hatalmukat.

### Előzmények.

Egy pillanatra sem szabad szem elől téveszteniünk, hogy a május végi választásokra milyen alkalmatlan történelmi pillanatban került sor. A háború, a folyamatos mozgósítások, a menekültek áradata, a fokozódó zűrzavar, az erőszak burjánzása, az infláció, a pénztelenség, jegyrendszer, a küszöbön álló beszolgáltatások, a nyomor és kilátástalanság közepette ez a cirkusz vajmi kevésbé érdekelte az embereket.

Az új Jugoszlávia lakosainak többsége koldusszegény, egyik napról a másikra él. Megszűnt a piac és mindenféle vállalkozói szabadság. A gazdaság egyetlen hatalmas közvállalattá alakult, amit az államparátus irányít. Az ország blokád alatt van. Nincs kiút, nincs semmi mozgási lehetőség. Az általános elégedetlenség ellenére, a tiltakozók tábora csekély, hangjuk erőtlen. A pszichológiai terror félelemben és rettegésben tartja az embereket. Olcsó az emberélet - a gyilkosságok mindennaposak -, kevesen mernek a hatalommal szembeszegülni.

A szerb ellenzéki pártok többsége, így a Szerb Megújodási Mozgalom, a Demokrata Párt, a Vajdasági Demokratikus Reformpárt stb. értelmetlennek és célszerűtlennek tartva a választásokat, nem állít jelölteket. Fölrótták a hatalmi pártnak, hogy előbb írta ki a választásokat, mint ahogy a választási törvényt meghozta volna, amely törvény meghozatalába az ellenzéknek nem volt semmiféle befolyása. Nehezményezték továbbá, hogy a pártok pénzellátásáról szóló törvény sem született meg időben. Elmaradt a választásokra ígért támogatás is, miközben a Szocialista Párt két kézzel szórta a pénzt saját céljaira. Sérelmezték azt is, hogy a Szerbiában uralkodó totális tájékoztatási blokád miatt az ellenzéknek egyszerűen nincs módja tisztességes kampányra. De ideje sem lett volna rá a választások nagy sebbel-lobbal történő kiírása miatt.

### Dilemmák.

A választások kiírása után a VMDK elnökségének sem volt mindjárt határozott állásfoglalása. A bizonytalankodás később is érzékelhető volt, ami abban mutatkozott meg, hogy az elnökség e kérdésben a döntést sokáig a körzeti szervezetekre bízta.

Mind a választások ellen, mind pedig mellette az érvek sokaságát

lehetett fölsorakoztatni. Az a körülmény, hogy a Szerbiában bejegyzett 75 politikai párt közül csupán 11 indított jelölteket, zömében szélsőséges nacionalista pártok, amelyek bizonyos megegyezésre jutottak a Szocialista Párttal, eleve olyan ellenérzéseket váltott ki a választásokkal szemben, amit nagyon nehezen lehetett legyűrni. Ez a "felállás" mérhetetlenül feszélyezett mindenkit. Különösen azt követően, hogy a bojkottra felszólító ellenzék súlyos vádakkal kezdett illetni bennünket. Hogy a VMDK "összepaktál" Miloševićyvel, hozzájárul a hatalmi párt mandátumának meghosszabbításához, hátat fordít a "demokratikus Szerbiának" stb. Annak ellenére, hogy ez a "demokratikus Szerbia" számos tanújelét adta annak, hogy kisebbségi jogainkat illetően a hatalmi pártnál is szűkkeblűbb irányunkban, sokan felültek ennek a propagandának. Olyannyira, hogy a Magyar Szó például vezércikkben szólította föl a vajdasági magyarságot az ellenzékkel való szolidaritásra és a választások bojkottjára.

Más jellegű gondjaink is voltak. A magyarság jelentős része annyira fél, hogy nem mer színt vallani. Képzett és tanult emberek sora nem mert a VMDK színeiben jelölést vállalni. Sok helyen még a jelölésekhez szükséges aláírások összegyűjtése is gondot okozott. Attól rettegetve, hogy a hatalom titokban nyilvántartást vezet majd róluk, sokan a világért sem írnának alá semmiféle listát. Az 1944-es vérengzések szörnyű emlékei máig kísértenek. Ezek az emlékek gátolnak bennünket valahányszor helyt kellene állnunk, tenni kéne saját érdekünkben valamit. Emiatt nem sikerült elegendő számú és megfelelő képzettségű VMDK-s jelöltet állítani, illetve elegendő támogatót találni.

Részemről egyébként épp ez a felismerés szólt amellet, hogy mindenképpen részt kell vennünk a választásokon. Nem is annyira politikai, mint amennyire lélektani megfontolásból. Ezek a kockázat nélküli választások kitűnő alkalmat kínáltak arra, hogy a VMDK aktív szerepvállalásra bírja a magyarságot. Ki kell szabadítani az embereket a félelem bénító szorításából. Rá kell bírni őket arra, hogy közéleti szerepet vállaljanak, hogy ki merjenek nyúlni a hatalom morzsái után.

Ami viszont a politikai megfontolásokat illeti: tisztában kell lennünk vele, sem a hatalomtól, sem az ellenzékétől nem várhatunk semmit! Önállóságunk, kollektív jogaink, autonómiánk ügyében nekünk

magunknak kell eljárunk. Nem várhatunk egy majdani szabad és demokratikus úton történő teljes és általános választásokra. Bármilyen fenntartásaink is vannak ezekkel a választásokkal kapcsolatban, ahhoz, hogy lépni tudjunk, itt és most kell állást foglalnunk. Saját jól felfogott érdekünk, hogy jelölteket állítsunk és szavazzunk. A magyar önkormányzatoknak talpra kell állniuk, be kell járódniuk ahhoz, hogy magyar autonómiára gondolhassunk.

### Mérleg.

A szocialisták "főlényes győzelme" természetesen egy percig sem volt kérdéses senki számára sem. Megvolt hozzá a hatalmuk, kedvükre szabták a választási körzeteket, bejáródott mechanizmussal rendelkeztek, és persze számolatlanul állt a pénz rendelkezésükre. A Szerbiai Szocialista Párt mellett igen jó eredményt ért el a Szerb Radikális Párt is.

A szerb nacionalizmus előretörése ellenére a magyarlakta területeken, szerényebb vagy jelentősebb mértékben, de mindenütt VMDK-s többség jött létre az új községi képviselő-testületekben. Ez a siker részben annak tudható be, hogy a VMDK részéről a helyhatósági választások előkészületei még 1991 őszén megtörténtek, a Bácskán végigsöprő háborúellenes megmozdulások idején. A most tavasszal bejelentett választásokra jószerével semmilyen előkészületeket sem tettünk néhány új jelölt állításán, illetve a szükséges aláírások összegyűjtésén kívül. Az idő rövidsége miatt másra nem is lett volna lehetőségünk.

A VMDK sikere azonban mindenekelőtt a magyar választópolgároknak köszönhető, akik minden megpróbáltatásuk ellenére valamivel több mint 50%-ban megjelentek a szavazóhelyeken, és megkülönböztetett figyelemmel karikázták be a VMDK jelöltjeit. Számítani lehetett rá, hogy a nemzeti megosztottság miatt a szerbek elsősorban szerbekre, a magyarok viszont magyarokra adják le voksukat. Így is történt. Ennek következtében a vegyes lakosságú községekben az újonnan megválasztott képviselők nemzeti hovatartozását illetően "kulcs" nélkül is helyreálltak a nemzetiségi arányok. A valóságban a helyzet ennél persze valamelyest árnyaltabb. Nem csak abban az

lehetett felsorakoztatni. Az a körülmény, hogy a Szerbiában bejegyzett 75 politikai párt közül csupán 11 indított jelölteket, zömében szélsőséges nacionalista pártok, amelyek bizonyos megegyezésre jutottak a Szocialista Párttal, eleve olyan ellenérzéseket váltott ki a választásokkal szemben, amit nagyon nehezen lehetett legyűrni. Ez a "felállás" mérhetetlenül feszélyezett mindenkit. Különösen azt követően, hogy a bojkottra felszólító ellenzék súlyos vádakkal kezdett illetni bennünket. Hogy a VMDK "összepaktál" Milošević-tyel, hozzájárul a hatalmi párt mandátumának meghosszabbításához, hátat fordít a "demokratikus Szerbiának" stb. Annak ellenére, hogy ez a "demokratikus Szerbia" számos tanújelét adta annak, hogy kisebbségi jogainkat illetően a hatalmi pártnál is szűkkeblűbb irányunkban, sokan felültek ennek a propagandának. Olyannyira, hogy a Magyar Szó például vezércikkben szólította föl a vajdasági magyarságot az ellenzékkel való szolidaritásra és a választások bojkottjára.

Más jellegű gondjaink is voltak. A magyarság jelentős része annyira fél, hogy nem mer színt vallani. Képzett és tanult emberek sora nem mert a VMDK színeiben jelölést vállalni. Sok helyen még a jelölésekhez szükséges aláírások összegyűjtése is gondot okozott. Attól rettegve, hogy a hatalom titokban nyilvántartást vezet majd róluk, sokan a világért sem írnának alá semmiféle listát. Az 1944-es vérengzések szörnyű emlékei máig kísértenek. Ezek az emlékek gátolnak bennünket valahányszor helyt kellene állnunk, tenni kéne saját érdekünkben valamit. Emiatt nem sikerült elegendő számú és megfelelő képzettségű VMDK-s jelöltet állítani, illetve elegendő támogatót találni.

Részemről egyébként épp ez a felismerés szólt amellett, hogy mindenképpen részt kell vennünk a választásokon. Nem is annyira politikai, mint amennyire lélektani megfontolásból. Ezek a kockázat nélküli választások kitűnő alkalmat kínáltak arra, hogy a VMDK aktív szerepvállalásra bírja a magyarságot. Ki kell szabadítani az embereket a félelem bénító szorításából. Rá kell bírni őket arra, hogy közéleti szerepet vállaljanak, hogy ki merjenek nyúlni a hatalom morzsái után.

Ami viszont a politikai megfontolásokat illeti: tisztában kell lennünk vele, sem a hatalomtól, sem az ellenzékétől nem várhatunk semmit! Önállóságunk, kollektív jogaink, autonómiánk ügyében nekünk

értelemben, hogy a szerbek is, magyarok is bizonyos esetekben - mint például a tartományi és szövetségi képviselők esetében - bizonyíthatóan eltekintettek a nemzeti hovatartozástól, de kitűnt az is, hogy nem közömbös a jelölt pártállása sem. Azok a magyar emberek például, akik a VMDK jelöltjeivel szemben "független" jelöltként, vagy a Szerbiai Szocialista Párt színeiben, esetleg csetnikként (ilyen is volt!) indultak, rendre kibuktak. A volt káderek, akik eddig annak árán boldogultak, hogy magyarságukat alárendelték személyi ambícióiknak, a választásokon kemény leckét kaptak.

Az a körülmény, amit a példák sokasága igazol, hogy a magyar választópolgárok százszor inkább megbíznak egy egyszerű, névtelen VMDK-s szakácsnőben, mint egy közismert, de a hatalmi párthoz húzó magyar szakorvosban, mindenképpen a VMDK politikájának az elismerése mellett szól. Egyúttal üzenet a hatalom székértolóihoz, hogy már más idők járnak, ha még nem ismerték volna föl, hányadán is állnak a dolgok. Üzenet egyúttal azokhoz a "tanult" magyar atyafiakhoz, akik félnek színt vallani, akik még mindig haboznak, kívárnak, a nehéz helyzetekben félreállnak, hogy aztán később számon kérjék a "szakértelmet", a "képzettséget" másokon, amit történetesen épp nekik kellett volna prezentálniuk, ha lenne elég kurázsi bennük sorsuk vállalásához. A helyi hatalomátvétel időszakában nagy tehetetelként nehezedik ránk ez a magatartás. Nem a csetnikek és a kommunisták jelentik számunkra a legnagyobb gondot ezekben a sorsformáló időkben, hanem az iskolázott emberek politikai bátortalansága, tartásnélkülisége.

### **A hatalom morzsái.**

Mindez nem jelenti azt, hogy a csetnikekkel, vagy a magukat szocialistáknak nevező kommunistákkal könnyű volna kijönni. Távolról sem.

A VMDK a békés, erőszakmentes demokratikus változások híve. Ezzel a szelíd politikájával és a dialógus fontosságának hangsúlyozásával azonban csak mosolyt fakaszt ebben az elvadult militáns közegben. Itt mások a normák. A gőg, a nagyképűség, az erőszak, a hatalmi megalománia jellemzi politikai ellenfeleinket. Eszményük az egy ország, egy nép, egy nyelv, egy vélemény. Aki erről másként

vélekedik, az a szerb nép esküdt ellensége, akit el kell űzni, meg kell ölteni, meg kell fosztani javaitól.

A magyarok mélységesen átérzik ennek a mentalitásbeli különbségnek a veszélyét. A menekülő bosnyákok hozzák magukkal a szörnyű híreket. A szerbek középkori kínzásoknak vetik alá őket, az utcán százsámra húzzák karóba az embereket, irgalom nélkül felkoncolnak fiatalot és öreget, bulldózerrel temetnek. Alig karnyújtásnyira innen. És teszik mindezt azoknak a pártoknak a hívei, akik ellenében a VMDK a választásokon fellépett, s akikkel szemben a helyi választást több helyen meg is nyerte.

Nem kell hát csodálkozni azon, hogy a győzelem, a helyi hatalom első parányi morzsáinak a megszerzése, a felszabadult öröm helyett inkább nyomasztó, elviselhetetlen félelmet váltott ki az emberekben. A hatalmi párt képviselői és a csetnikek egymással versenyeztek ebben a megfélemlítésben, s mindent elkövettek annak érdekében, hogy demagóg módon elbizonytalanítsák, lejárassák a VMDK képviselőit. Lett is fogantatja a fenyegető föllépésnek: a magyarság egy része erőteljes nyomást próbált gyakorolni a VMDK-ra, hogy a "békesség kedvéért" passzolja át a megszerzett mandátumokat a szerbeknek, vagy legalább ossza meg a hatalmat velük. Sokan a VMDK soraiban is elbizonytalanodtak. Kemény belső küzdelmek árán kerekedett fölül az a vonal, amelyik végül is ellenállt a meghunyászkodásnak, a megalkuvásnak és az elvtelen kompromisszumoknak. A VMDK eddigi legnagyobb erkölcsi győzelmének kell ezt elkönyvelnünk.

### **Az új önkormányzatok.**

Jóllehet az új községi képviselő-testületek különböző színekben befutott képviselőkből állnak, a nemzeti alapon történő fellépés és összefonódás lényegesebb és meghatározóbb a pártbeli hovatartozásnál. A szerbek egyértelműen nemzeti alapon, s nem pártelvszerűen lépnek fel a hatalom megszerzéséért és céljaik érvényesítéséért. A magyarok esetében nem egészen ez a helyzet: volt ahol a "független" magyar képviselők szavazatain múlt, hogy a szocialisták szerezték meg a községi vezető posztokat és nem a VMDK.

Bár a helyi hatalom átvétele során mélyült a megosztás a lakosság

soraiban, némely községben pattanásig feszült a húr a szerbek és magyarok között, s bár szélsőséges nacionalisták a szerbek "veszélyeztetettségére" hivatkozva kíméletlen arroganciával támadják a VMDK-t, a helyzet lassan csillapul. Akár tetszik ez, akár nem, a veszteseknek kénytelen-kelletlen bele kell nyugodniuk választási vereségükbe, s a vereséget nem lehet eltussolni semmilyen botrányral, fenyegetőzéssel és feszültségkeltéssel. Egyébként sincs okuk pánikra, hiszen az új képviselő-testületnek olyan csekély a hatásköre, hogy az a legkevesbé sem jelent veszélyt az SZSZP hatalmára. Az SZSZP kemény szárnya idejében gondoskodott arról, hogy a kormányrendelettel kinevezett helytartói révén maradéktalanul érvényesíthesse mindenütt a hatalmát.

A helyi önkormányzatok jogkörének degradálása, a dolgok lényegét tekintve, voltaképpen feleslegessé is tette a helyhatósági választásokat. Pusztán azért volt rá szükség, hogy a belgrádi vezetés port hintsen vele a világ szemébe. A választások haszonélvezői legfeljebb mi vagyunk. Nem abban az értelemben, hogy a választások révén jelentős hatalomhoz jutottunk volna, hanem hogy "főpróbát" tarthattunk egy majdani, sokkal nagyobb téttel rendelkező választáshoz. Nem a hatalomra, hanem erre a főpróbára volt igazán szükségünk. A több mint hét évtizede kisemmizett sorsban élő magyarság ugyanis nincs fölkészülve a közéleti szerepvállalásra, nincs fölkészülve a (helyi) hatalom átvételére és gyakorlására. Fél évszázados reflexekkel reagál Jugoszlávia szétesésére és annak a hatalomnak az agóniájára, amely annakidején megtizedelte.

### **Készülődés az új választásokra.**

Minden jel szerint még október folyamán, más források szerint november végén, kiírják az előrehozott szövetségi és köztársasági választásokat. Lehetséges, hogy egy kalap alatt sort kerítenek a helyhatósági választásokra is. A Szerbián belüli változásokat illetően csodákban persze nem reménykedhetünk. A parlamentáris demokrácia létrejöttéhez, megerősödéséhez és kiteljesedéséhez nyilván nélkülözhetetlen lesz az Európa Tanács, az ENSZ segítsége és védelme. Nélkülözhetetlen lesz, mert azt, amit európai közrendnek, az európai jogrend örökségének, az alkotmányos garanciák európai rendszerének

neveznek, egyszerűen mindaz, ami az európai civilizáció alapfeltétele és ismérve, ebben a térségben ismeretlen, nem honosodott meg. Európa beavatkozása nélkül, félő, sokáig az utca marad a különböző csoportok közötti politikai küzdelmek színtere. A szerbeket gyalázatos szerepre kárhóztatta a történelem: az erőszak, a gőg, a butaság, a sötétség szinonimájává váltak Európában. Nyilván csak a teljes vereség fogja felnyitni a szemüket.

Mi, magyarok gályarabok vagyunk azon a hajón, amelyik most léket kapott. Az újonnan kinevezett kapitány is változatlanul a régi nótát fújja: nagyobb jogokkal rendelkezünk, mint bármely kisebbség Európában. Ettől a szemléletmódtól nincs mit várnunk. Ezt gondolták magukban nyilván azok a tízezrek is, akik nyakukba szedve lábukat inkább földönfutókká váltak, sem hogy élveznék ezeket a jogokat. Róluk, a menekültekről az együttérzés hangján sok szó esik. Kevesebb azokról, akik ezekben a vészterhes időkben maradtak, s nagy kockázatot vállalva magukra, ki mernek állni jogainkért. Pedig most mindenekelőtt ezt a bátorságot és helytállást kell értékelnünk és megbecsülnünk. Köszönve ezeknek a bátor kiállású embereknek, a következő választásokon már előnyösebb pozícióból startolhatunk. A magyar képviselők tucatjai tanulnak bele addig a helyi önkormányzat működésébe, és ismerik ki magukat az állami adminisztráció útvesztőiben.

A nagy gondunk továbbra is az, hogyan tudnánk aktív szerepvállalásra serkenteni, magunk mellé állítani azokat az embereket, akik távol tartják magukat a kisebbségi jogainkért folyó küzdelemtől és az önszerveződéssel járó áldozatos munkától. Talán úgy, ha példát merítenének azoknak a helytállásából, akik vállalták a "bepilóta" szerepét ezeken a helyhatósági választásokon.

Dr. Hódi Sándor, Hírmondó, 1992. augusztus 15.